

© Переклад Української Гельсінської Спілки з прав людини

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ

ДРУГА СЕКЦІЯ

РІШЕННЯ У СПРАВІ «ПІНТО КОЕЛЬО ПРОТИ ПОРТУГАЛІЇ» AFFAIRE PINTO COELHO c. PORTUGAL

(Заява № 28439/08)

РІШЕННЯ

СТРАСБУРГ

28 червня 2011 року

ОСТАТОЧНЕ

28/11/2011

Це рішення набуло статусу остаточного відповідно до статті 44 § 2 Конвенції. Воно може підлягати редакційним виправленням.

У справі «Пінто Коельо проти Португалії»

Європейський суд з прав людини (Друга Секція), засідаючи палатою, до складу якої увійшли:

Франсуаза Тюлькенс (Françoise Tulkens), Голова,

Девід Тор Бьоргвінсон (David Thór Björgvinsson),

Драголюб Поповіч (Dragoljub Popović),

Джорджіо Малінверні (Giorgio Malinverni),

Андрас Сайо (András Sajó)

Гвідо Раймонді (Guido Raimondi),

Пауло Пінто де Альбукерке (Paulo Pinto de Albuquerque), судді,

та Франсуаза Еленс-Пасос (Françoise Elens-Passos), заступник секретаря секції,

розглянувши справу в закритому засіданні 7 червня 2011 року

виносить таке рішення, яке було ухвалено у той день:

ПРОЦЕДУРА

1. Справу було розпочато за заявою (№ 28439/08), яку 9 червня 2008 року подала до Суду проти Португальської Республіки на підставі статті 34 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) громадянка Португалії, пані Софія Пінто Коельо (далі – заявниця).
2. Заявницю представляв пан Р. Са Фернандес, адвокат в Лісабоні. Уряд Португалії (далі – Уряд) до 23 лютого 2010 року представляв його Уповноважений, заступник Генерального прокурора, пан М. Дж. Мігель, та починаючи з цієї дати – заступник Генерального прокурора, пан М. Ф. Карвальо.
3. Заявниця стверджувала, що її засудження за фактом непокори становить порушення статті 10 Конвенції.
4. 25 серпня 2009 року Голова другої секції повідомив Уряд про скаргу. Відповідно до статті 29 § 1 Конвенції було також вирішено, що палата буде розглядати одночасно питання щодо прийнятності заяви та суті справи.

ФАКТИ

I. ОБСТАВИНИ СПРАВИ

3. Заявниця народилася в 1963 році і проживає в м. Лісабон.

A. Обставини справи та оскаржувана телевізійна програма

6. Заявниця є журналістом та репортером, що спеціалізується на правових питаннях, на загальнонаціональному каналі SIC телебачення (Sociedade Independente de Comunicação).
7. У контексті розслідування, яке було широко висвітлено в засобах масової інформації, що проводилося органами поліції стосовно рахунків приватного університету і комерційної організації, судовими органами було видано ордери на обшук.
8. У своєму випуску від 10 березня 1999 року національна щоденна газета *Diário de Notícias* опублікувала статтю з новиною, яка стосувалася невідкладного проведення вищезгаданого обшуку.
9. Через декілька днів преса в цілому вказала, що інформація, про яку йде мова, була отримана від генерального директора служби кримінального розшуку. Так, у своєму випуску від 20 березня 1999 року тижневик *Expresso* повідомив про те, що Генеральний прокурор Республіки та міністр юстиції

прямо звинуватили генерального директора служби кримінального розшуку та вказали, що він є джерелом витoku інформації, про яку йде мова, і що останній спростовував висунуті проти нього звинувачення та просив провести розслідування щодо цього. Протягом того ж тижня Генерального директора служби кримінального розшуку було звільнено з посади.

4. 3 червня 1999 року SIC телебачення (Sociedade Independente de Comunicação) о 13.00 годині та о 20.00 годині розпочало свої телевізійні новини з репортажу, автором якої була заявниця. В цьому репортажі заявниця повідомила, що щодо колишнього генерального директора служби кримінального розшуку було висунуто кримінальне обвинувачення в порушенні за фактом *segredo de justiça* (аналогічна концепція, яку зазвичай називають «таємниця слідства»). Вона додала, що кримінальне провадження, про яке йде мова, було порушено за прямої вказівки Генерального прокурора Республіки, яким було складено з цією метою протокол (*auto de notícia*). В рамках зазначеного репортажу були продемонстровані копії обвинувального акту та згаданого протоколу.

В. Кримінальне провадження

5. У невстановлений день прокуратура Оейраш розпочала кримінальне провадження щодо заявниці та двох інших осіб – заступника директора SIC телебачення (Sociedade Independente de Comunicação) з інформаційних питань та координатора з питань інформації того ж телевізійного каналу за фактом непокорі (*desobediência*).

12. 8 травня 2000 року призначений у справі прокурор надав свої клопотання щодо цих трьох осіб. За твердженнями прокуратури обвинувачені порушили заборону, передбачену законодавством, щодо оприлюднення в пресі документів, взятих з матеріалів справи, щодо якої проводяться слідчі дії.

13. У рішенні від 3 жовтня 2006 року районний суд Оейраш визнав заявницю винною у непокорі та призначив покарання у вигляді штрафу в розмірі, рівнозначному сорокаденному тарифу в 10 євро (EUR), а також сплати судових витрат. Двох інших обвинувачених судом було виправдано.

14. Заявниця звернулася до Апеляційного суду м. Лісабон зі скаргою про порушення принципу законності і права на свободу вираження поглядів.

15. Рішенням від 27 березня 2007 року апеляційний суд відхилив скаргу заявниці. Перш за все суд вважав, що засудження заявниці відповідало вимогам принципу законності, оскільки правопорушення, передбачене статтею 88 § 2 Кримінального процесуального кодексу, становило *lex specialis* по відношенню до загальної криміналізації порушення *segredo de*

justiça. Стосовно цього питання він зауважив про правило, яке передбачало заборону публікування або розголошення документів з матеріалів справи. Суд зазначив, що це правило містило два винятки, передбачені статтею 88 § 2 а) Кримінального процесуального кодексу, однак, тільки в ситуаціях, коли ці винятки не застосовувалися, вищевказана заборона була «непереконливою». Насамкінець, суд встановив відсутність будь-якого порушення статті 10 Конвенції, застосовуючи в цій справі обмеження щодо розкриття змісту провадження відповідно до параграфу 2 цього положення.

16. Заявниця звернулася зі скаргою до Конституційного Суду, заявляючи про неконституційність статті 88 § 2 Кримінального процесуального кодексу.

17. Рішенням від 11 грудня 2007 року Конституційний Суд відхилив скаргу заявниці. Перш за все він вважав, що оскаржувана норма не порушує принципу законності, оскільки правопорушення, про яке йде мова, було чітко і точно визначено. Потім він постановив, що стаття 88 § 2 не становить порушення статті 37 Конституції, яка гарантує свободу преси. Верховний Суд підкреслив у цьому зв'язку, що стаття 10 § 2 Конвенції, на яку, в тому числі, посилається заявниця, передбачали виправдані належним чином певні обмеження на свободу вираження поглядів. Насамкінець, додавши, що з огляду на те, що до його компетенції входить розгляд питань щодо можливої неконституційності законодавчих положень, а не питання щодо неконституційності судових рішень, та у зв'язку з тим, що заявниця посилалася виключно на рішення судових органів, Конституційний Суд визнав скаргу неприйнятною.

II. ВІДПОВІДНЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО І ПРАКТИКА

18. . Відповідні положення національного законодавства в цій справі чинні на момент подій:

Стаття 88 Кримінального процесуального кодексу

«1. Засоби масової інформації мають право, в рамках закону, розголошувати зміст процесуальних документів, які не охоплюються *segredo de justiça* (...)

2. Однак, не допускається, та передбачено покарання за просту непокору за:

а) розповсюдження процесуальних документів, або документів з матеріалів справи до моменту ухвалення рішення судом першої інстанції, за винятком, якщо такі документи було отримано в результаті запиту із зазначенням мети такого запиту або, якщо судовий орган, який є відповідальним за певну стадію судового процесу, про який йде мова, надав дозвіл на таке розповсюдження;

(...) »

Стаття 348 Кримінального кодексу

« 1. Недотримання наказу або доручення, які регулярно повідомляються або видаються органами влади або компетентною посадовою особою, карається позбавленням волі на строк до одного року або штрафу в розмірі, рівнозначному 120-денному тарифу:

а) якщо будь-яким законодавчим положенням передбачено покарання за просту непокору; або

б) якщо, в разі відсутності такого законодавчого положення, орган або компетентна посадова особа звернулися з вимогою щодо цього.

(...) »

19. . Крім того, стаття 371 Кримінального кодексу, чинна на момент подій, передбачає, аналогічним чином як і чинні станом на сьогодні положення, покарання за порушення *segredo de justiça* у вигляді позбавлення волі строком до двох років або у вигляді 240-денного штрафу.

20. Рішення у справі «Кампос Дамасо проти Португалії» (Campos Dâmaso c. Portugal) (заява № 17107/05, від 24 квітня 2008 року) містить в відповідних параграфах 14–17, опис національного законодавства, яке застосовувалося до *segredo de justiça* на момент подій та є чинним станом на сьогодні, а також певні відповідні положення текстів Ради Європи з цього питання.

ПРАВО

I. ЩОДО СТВЕРДЖУВАНОВОГО ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 10 КОНВЕНЦІЇ

8. Заявниця стверджувала, що її засудження порушило її право на свободу вираження поглядів відповідно до статті 10 Конвенції. Це положення передбачає наступне:

« 1. Кожен має право на свободу вираження поглядів. Це право включає свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів. (...)»

2. Здійснення цих свобод, оскільки воно пов'язане з обов'язками і відповідальністю, може підлягати таким формальностям, умовам, обмеженням або санкціям, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві (...) для охорони здоров'я чи моралі, для захисту репутації чи прав інших осіб (...) або для підтримання авторитету і безсторонності суду. »

9. Уряд заперечував зазначене твердження.

A. Прийнятність

10. Суд зазначає, що скарга не є явно необґрунтованою у розумінні статті 35 § 3 Конвенції. Суд також зазначає, що вона не є неприйнятною з будь-яких інших підстав. Тому вона має бути визнана прийнятною.

В. Суть

1. Доводи сторін

11. По-перше заявниця стверджувала, що національні суди визнали, що суть справи та оскаржувана телевізійна програма становили суспільний інтерес. Заявниця додала, що вони також вважали встановленим фактом, що демонструючи протягом декількох секунд документи, про які йде мова, вона виключно мала на меті забезпечення достовірності свого телевізійного репортажу.

25. Заявниця також стверджувала, що її засудження в кримінальній справі, законність чи легітимну мету якого вона не оскаржує, було непропорційним заходом, оскільки він був вжитий автоматично. Вона підкреслила в цьому зв'язку, що факт демонстрування копій документів, про які йде мова, не призвело до ускладнень розслідування, яке, за її твердженнями, було завершеним, та не порушувало принципу презумпції невинуватості заінтересованої особи.

12. Уряд вважає, що засудження заявниці, яке було спровоковано недотриманням кримінально-правових норм, зміст яких був відомий заявниці, дійсно становило втручання в право на свободу вираження, проте таке втручання було виправданим законними цілями захисту репутації і прав інших осіб, авторитету і неупередженості судової системи і права на презумпцію невинуватості.

27. Посилаючись на рішення Апеляційного суду м. Лісабон оскаржуваного судового процесу, Уряд також вважає, що законодавство було застосоване до заявниці із дотриманням принципів необхідності та пропорційності втручання. Загалом він вказує, що журналісти не були позбавлені можливості забезпечувати суспільство інформацією про судові процеси. Заборона стосувалася виключно оприлюднення документів з матеріалів справи, стосовно таких судових процесів, протягом обмеженого періоду, тривалість якого не визначена законом, а значить до дати винесення рішення суду першої інстанції.

2. Оцінка Суду

а) «Передбачено законом»

28. Суд зазначає, що, незважаючи на оскарження на національному рівні питання законності засудження за непокору, заявниця визнала перед Судом, що таке засудження було чітко «передбачено законом». Суд не розглядатиме це питання і, отже, визнає, що втручання було «передбачене законом» у значенні другого параграфу статті 10 Конвенції.

b) Легітимна мета

29. Заявниця не заперечувала, що оскаржуване засудження переслідувало легітимну мету.

30. Суд, як і Уряд, вважає, що втручання в цій справі мало на меті, в інтересах належного відправлення правосуддя, уникнення будь-якого зовнішнього впливу на хід судового процесу і, яке в результаті було спрямовано на забезпечення «влади та неупередженості судової системи». Суд також визнає, що захист «репутації та прав інших осіб» становив іншу легітимну мету, переслідувану компетентними органами.

с) «Необхідність в демократичному суспільстві»

31. Суд нагадує, що свобода вираження є одним із засадничих положень демократичного суспільства і, що гарантії, надані пресі, мають особливе значення (див., серед іншого, рішення у справах «Ворм проти Австрії» (Worm c. Autriche), від 29 серпня 1997 року, § 47, Збірник постанов і рішень 1997-V, та «Фрессоз і Руар проти Франції» (Fressoz et Roire c. France) [ВП], заява № 29183/95, § 45, ЄСПЛ 1999-I).

32. Суд нагадує, що преса відіграє визначальну роль у демократичному суспільстві і, що хоча вона не повинна виходити за певні межі, зокрема, щодо захисту репутації і прав інших осіб та необхідності запобігання розповсюдження конфіденційної інформації, на неї, однак, покладаються, відповідно до її обов'язків та відповідальності, повідомляти інформацію та ідеї з питань, що становлять суспільний інтерес (див. рішення у справі «Туранчо та Джулай проти Франції» (Tourancheau et July c. France), заява № 53886/00, § 65, від 24 листопада 2005 року).

33. Зокрема, варто вважати, що питання, які розглядаються судом не можуть, до або в момент проведення слідчих дій, бути предметом обговорення поза межами судового органу, чи то в спеціалізованих журналах, в широкій пресі чи в суспільстві загалом. До функцій засобів масової інформації належить поширювати таку інформацію та ідеї, до права громадськості – отримувати їх. Проте, слід брати до уваги право кожного на справедливий судовий розгляд, гарантований статтею 6 § 1 Конвенції, яке в кримінальних справах

включає в себе право на розгляд справи безстороннім судом (див. вищезгадане рішення у справі «Туранчо та Джулай проти Франції» (Tourancheau et July c. France), § 66). Як Суд уже зазначав, «журналісти, які готують статті про кримінальні справи, що знаходять на стадії розгляду, повинні про це пам'ятати, оскільки межі допустимих коментарів можуть не поширюватися на заяви, які можуть, навмисно чи ні, зменшити шанси особи користуватися правом на справедливий судовий розгляд або підірвати довіру суспільства до ролі судів у здійсненні кримінального правосуддя» (див. вищевказане рішення у справі «Ворм проти Австрії» (Worm c. Autriche), § 50). Насамкінець, варто нагадати, що будь-які особи, в тому числі журналісти, які здійснюють своє право на свободу вираження беруть на себе «обов'язки і відповідальність», обсяг яких залежить від ситуації (див. рішення у справах «Дюпюї та інші проти Франції» (Dupuis et autres c. France), заява № 1914/02, § 43, ЄСПЛ 2007-VII, та «Кампос Дамасо проти Португалії» (Campos Dâmaso c. Portugal), заява № 17107/05, § 35, від 4 квітня 2008 року).

34. Насамкінець, Суд зазначає, що варто визначити, чи відповідає втручання «нагальній суспільній потребі», чи було воно пропорційним легітимній меті, і чи причини, наведені національними органами влади для його виправдання були «обґрунтованими та достатніми». Здійснюючи свою наглядову юрисдикцію, Суд, з метою встановлення балансу конкуруючих інтересів, на основі чого він постановляє рішення, бере також до уваги право, передбачене статтею 6 § 2 Конвенції, відповідно до якого кожен, кого обвинувачено у вчиненні кримінального правопорушення, вважається невинуватим доти, доки його вину не буде доведено в законному порядку (див. вищезгадане рішення у справі «Дюпюї та інші проти Франції» (Dupuis et autres c. France), § 37).

35. Розглядаючи ситуацію, про яку йде мова, Суд зазначає, що в першу чергу контекст, в рамках якого було зроблено інкримінований репортаж був явно предметом суспільного інтересу. Насправді, преса повинна інформувати суспільство про хід судового розгляду щодо фактів, імовірно скоєних вищими посадовими особами під час виконання ними своїх службових обов'язків. Це стосується права суспільного контролю щодо функціонування системи кримінального правосуддя (див. вищезгадане рішення у справі «Кампос Дамасо проти Португалії» (Campos Dâmaso c. Portugal), § 34). У цьому зв'язку Суд нагадує, що особою, обвинуваченою в порушенні *segredo de justiça*, був генеральний директор служби кримінального розшуку (див. параграф 10 вище).

36. Після цього Суд зазначає, що заявниця була засуджена виключно за те, що під час ефіру вона продемонструвала копію двох документів з матеріалів

справи. На думку Суду, у цьому зв'язку важливо відзначити, що чинне на той момент законодавство, про яке йде мова, як вказував сам апеляційний суд (див. параграф 15 вище), мало ефект автоматичного застосування. Відповідно, провадження, про яке заявниця підготувала доповідь, на момент трансляції репортажу перебувало під *segredo de justiça* (див., вищезазначене рішення у справі Кампос Дамасо проти Португалії» (Campos Dâmaso c. Portugal), §§ 14-15, щодо португальської системи, чинної на момент подій та чинних станом на сьогодні). Таким чином, розглядаючи справу, національні судові органи насправді не зважували інтересу, зокрема, щодо засудження заявниці та її права на свободу вираження поглядів, натомість зазначивши, без подальших пояснень, про застосування в цій справі обмежень, передбачених параграфом 2 статті 10 Конвенції.

38. Крім того, ані національні судові органи, ані Уряд в своїх зауваженнях, не посилалися на жодну підставу, яка б давала можливість вважати, що оприлюднення в ефірі документів, про які йде мова, нанесли шкоди ходу розслідування. Подібним чином, національними судовими органами не було наведено жодних підстав щодо побоювання стосовно порушення права обвинуваченого на презумпцію невинуватості. Судом, в свою чергу, не були виявлені такі підстави.

38. За таких обставин складно встановити, як «обов'язки та відповідальність» заявниці можуть переважити інтерес інформування суспільства. У цьому зв'язку Суд нагадує, що факт демонстрування копій документів, про які йде мова, під час репортажу, автором якого була заявниця, служив не тільки об'єктом, але і підтвердженням точності та достовірності наданої інформації (див. вищезгадане рішення у справі «Дюпюї та інші проти Франції» (Dupuis et autres c. France), § 46).

39. Насамкінець, що стосується характеру та тяжкості призначеного покарання, елементів, які варто брати до уваги при оцінці пропорційності втручання, Суд зазначає, що незважаючи на те, що розмір штрафу, який заявниця була зобов'язана сплатити, був помірним однак це не применшує стримуючого ефекту засудження щодо здійснення свободи вираження, враховуючи тяжкість призначеного покарання (див. вищезгадане рішення у справі «Кампос Дамасо проти Португалії» (Campos Dâmaso c. Portugal), § 39).

40. Суд доходить висновку, в порядку здійснення свого європейського контролю (див. рішення у справі «Леїдо та Ізорні проти Франції» (Lehideux et Isorni c. France), від 23 вересня 1998 року, § 51, Збірник 1998-VII), що застосування кримінального законодавства, про яке йде мова, та яке було застосовано в цій справі, призвело до втручання в права заявниці, що не відповідало «нагальній суспільній потребі»; причини, наведені національною

владою з метою виправдання не були ані «відповідними», ані «достатніми». В більш широкому розумінні щодо цього Суд зазначає, що загальна і абсолютна заборона публікації будь-якого виду інформації важко узгоджується з правом на свободу вираження (див. рішення у справі «Дю Рой та Малорі проти Франції» (Du Roy et Malaurie c. France), заява № 34000/96, § 35, ЄСПЛ, 2000-X). Насправді, ця автоматичність, що базується на припущенні небезпеки правопорушення, заважає судді здійснювати баланс інтересів, що охороняються статтею 10 Конвенції.

41. Відповідно, було порушення цього положення.

II. ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 41 КОНВЕНЦІЇ

42. Статтею 41 Конвенції передбачено:

« Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткове відшкодування, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливую сатисфакцію. »

A. Шкода

43. Заявниця вимагала в якості моральної шкоди відшкодування суми в розмірі 4 040,32 євро (EUR), яка була стягнена з неї як покарання в вигляді штрафу та судових витрат. Вона також вважає, що визнання порушення статті 10 Конвенції становитиме достатнє відшкодування моральної шкоди.

44. Уряд залишив це питання на розсуд Суду.

45. Суд зазначає, що суми, сплачені заявницею в якості виконання покарання, призначеного рішення національного суду є прямим результатом порушення її права на свободу вираження поглядів. Тому доцільно присудити заявниці оскаржувану суму. Що стосується моральної шкоди, Суд, враховуючи позицію заявниці, вважає, що встановлення порушення Конвенції в цьому рішенні є достатнім справедливим відшкодуванням щодо цього.

B. Судові та інші витрати

46. Заявниця також вимагала компенсації судових та інших витрат, проте визначення такої суми залишила на розсуд Суду.

47. Уряд підкреслив, що тільки фактично понесені судові та інші витрати можуть бути відшкодовані.

48. Відповідно до практики Суду заявник має право на компенсацію судових та інших витрат, лише якщо буде доведено, що такі витрати були

фактичними і неминучими, а їхній розмір – обґрунтованим. У цій справі, з огляду на відсутність будь-якого прохання з чітко визначеною заявницею сумою і будь-яких підтверджуючих документів з цього приводу, Суд відхиляє це прохання.

С. Пеня

28. Суд вважає за належне призначити пеню, виходячи з розміру граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, до якої має бути додано три відсоткових пункти.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО,

1. Оголошує заяву прийнятною;

2. Постановляє, що була порушена стаття 10 Конвенції ;

3. Постановляє, що

а) упродовж трьох місяців з дня, коли рішення набуде статусу остаточного відповідно до статті 44 § 2 Конвенції, держава- відповідач має сплатити 4 040,32 (чотири тисячі сорок євро тридцять два цента) євро відшкодування матеріальної шкоди;

б) зі впливом зазначеного тримісячного строку і до повного розрахунку на зазначену суму нараховуватиметься простий відсоток (*intérêt simple*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в цей період, до якої має бути додано три відсоткові пункти;

4. Постановляє, що визнання порушення є достатнім відшкодуванням моральної шкоди, завданої заявниці;

5. Відхиляє решту вимог заявниці щодо справедливої сатисфакції

Учинено французькою мовою та повідомлено письмово 28 червня 2011 року відповідно до правила 77 §§ 2 та 3 Регламенту Суду.

Франсуаза

Пасос

Тюлькенс

(Françoise

Passos)

Tulkens)

Заступник

секретаря

олова

Еленс-
Франсуаза

Elens-
(Françoise

Г